

УДК 3477.77.038

Грігор'янц Галина Ігорівна,

аспірант кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СУЧАСНОГО ПІРАТСТВА В АВТОРСЬКОМУ ПРАВІ І СУМІЖНИХ ПРАВАХ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ

Постановка проблеми. В останні десятиліття в світі з'явився новий тип піратства, який має чітко виражений зв'язок із науковим прогресом. Але не тільки науковий прогрес став каталізатором трансформації даного явища, отже, необхідним вбачається перелічити основні причини появи сучасного піратства. Оскільки розуміння даних причин, в подальшому призведе до найбільш повного та всебічного вивчення піратства та стимулює розвиток нових, більш ефективних шляхів усунення його негативного впливу на авторське право і суміжні права.

Стан дослідження теми. Причини появи піратства актуальна тема, яка досліджується наступними вченими: Н.П. Бааджи, Т.Д. Зражевська, Стен Лібовіц, О.І. Харитоновна, В. Чеботарьов, О. Штефан та ін.

Метою дослідження є виявлення та розкриття причин, які призвели до появи сучасного піратства в авторському праві і суміжних правах, а також наслідків для авторів, корпорацій, споживачів та держави в цілому.

Виклад основного матеріалу. На відмінність від піратства, яке з'явилося сторіччя назад, сучасне піратство є більш масштабним та посягає на всі об'єкти авторського права і суміжних прав, за допомогою мережі Інтернет правопорушникам практично не потрібно додавати ніяких додаткових зусиль до здійснення піратської діяльності. Розуміння причин виникнення піратства в подальшому допоможе ефективно протидіяти йому. У дослідженні Міжурядового комітету з авторського права виділені наступні причини, які стимулюють появу піратства.

По перше, це причини, які пов'язані із виробниками/постачальниками контрафактних товарів. Отже, ці особи стимулюються різноманітними факторами: 1) деякі порушники прагнуть до

отримання матеріальної вигоди завдяки піратству; 2) інші порушники авторського права не перелічують матеріальних цілей.

Інші фактори, які стимулюють неправомірне використання контрафактних товарів виробниками/постачальниками:

1) нестача належних каналів збуту;

2) відсутність можливостей для працевлаштування;

3) терпимість (у тому числі зі сторони суспільства) до подібної діяльності по відношенню до якої досі не застосовується дієвих санкцій.

По друге, це причини, які пов'язані із споживачами контрафактних товарів:

1) ціна (відсутність фінансових можливостей для придбання легальних товарів (77 %), впевненість в тому, що ціна легальних товарів являється завищеною (66 %)

2) доступність;

3) впевненість у правомірності протиправної поведінки [1].

У зазначеному дослідженні перелічені найбільш розповсюдженні причини піратства, щодо окремих із наведених причин, слід зазначити наступне:

1) матеріальна вигода отримується порушниками за реалізацію піратської продукції, чи завдяки рекламі яка міститься, наприклад, на сайті, який продає неліцензійну продукцію;

2) виробники / постачальники піратської продукції не переслідують матеріальних цілей, такий варіант можливий в тому разі, коли зазначені особи займаються піратською діяльністю з причин які мають ідейний або творчий характер наприклад виробництво і розповсюдження реміксів, зроблених власноруч на основі популярних пісень;

3) доступність контрафактних товарів, прикладом для пояснення даного фактору може слугувати

ситуація коли існують певні заборони на законний продаж деяких товарів, наприклад комп'ютерних ігор;

4) впевненість у правомірності протиправної поведінки, цей фактор має пряме відношення в першу чергу до використання контрафактних продуктів неповнолітніми громадянами, які в більшості випадків не бачать нічого протиправного в піратській діяльності. Також, причиною даної впевненості, у більш літніх громадян, може слугувати низький рівень правової культури та необізнаність у законах;

5) ціна (відсутність фінансових можливостей для придбання легальних товарів (77 %), впевненість в тому, що ціна легальних товарів являється завищеною (66 %). Дана причина є однією із найбільш поширених оскільки, більшість населення світу вважає ціни на ліцензійну продукцію занадто високими. Харитонова О.І. вказує на те що піратство в сфері інтелектуальної власності особливо поширене в країнах з невеликим доходом на душу населення. Вважається, що основною причиною такого поширення в цих країнах являється неплатоспроможність їх населення, адже ціни на піратські продукти в десятки разів нижчі цін, які встановлюються право володільцями. Крім того, піратство може сприяти забезпеченню доступу широких верств населення до інформації, поширення якої обмежено правоволодільцями. Однак реально проблема виглядає складніше, оскільки і громадяни благополучних країн при наявності вибору – платити чи ні, обирають другий варіант [2, с. 353-354].

Т.Д. Зражевська приводить приклади передумов, що сприяють порушенню авторських прав (в більшості випадків на програмне забезпечення) різноманітними компаніями. Якщо відкинути убік діяльність явно кримінальних угруповань і розглядати тільки випадки використання контрафактного ПЗ кінцевими корпоративними користувачами, поряд з корисливими мотивами можна назвати цілий ряд передумов, що сприяють порушенню авторських прав.

У корпоративних порушників, наприклад, проблеми в якійсь мірі можуть лежати в організаційній площині. Найчастіше в компанії відсутня будь-яка формальна політика автоматизації та використання інформаційних ресурсів, немає інструкцій для співробітників, не ведеться облік ПЗ. Найбільш кричущі випадки – коли представники ІТ-служби організації толком не знають, що і де встановлено на комп'ютерах у працівників. Співробітники ж фірми фактично самостійно вирішують, які програмні продукти необхідні їм для роботи, а які є зайвими, самі програми встановлюються з принесених з

дому носіїв. Всі ці фактори в сукупності створюють серйозні ризики для компанії.

Причиною порушень може стати і банальна халатність – недостатня увага до умов ліцензійних угод та інших документів, супроводжуючих програмний продукт. Наприклад, розробники можуть включити в свій комерційний продукт компоненти третіх осіб, які, згідно з ліцензійною угодою, повинні використовуватися тільки в ознайомлювальних некомерційних цілях.

Порушення можуть виникнути і через помилки щодо дозволених або заборонених законодавством дій [3].

По суті, вищезазначені причини мають характер соціальних, оскільки піратські дії скоюють особи, які працюють в даних корпораціях, однак відповідальність за це лежить не лише на робітниках, а й на тих особах, які керують даними корпораціями.

Розглянувши соціальні причини появи піратства, необхідно також вказати на науково технічний прогрес, як каталізатор появи сучасного типу піратства.

Стен Лібовіц в книзі Інтернет та інтелектуальна власність проводить паралель між виникненням Інтернету та зростанням порушень авторського права. Поява всесвітньої павутини не перший прецедент, який викликав зростання порушень авторського законодавства. Ось приклади деяких інших технологій, які з'явившись, стимулювали піратство:

- пристрою ксерокопіювання;
- пристрою відеозапису;
- аудіо та відео касети.

Всі ці винаходи підвищували рівень піратства, однак вони не йдуть ні в яке порівняння з його нинішнім масштабом, яке є наслідком появи і бурхливого розвитку Інтернету в кінці 90-х років двадцятого століття. Своєрідним новим етапом в історії піратства стало поширення MP3 в мережі Інтернет (MP3 – спеціальний кодек / формат зберігання аудіо файлів істотно зменшує його розмір) [4].

На підтвердження точки зору Стена Лібовіця можна привести статтю Чеботарьова В. та Троїцької В., які вказують на зв'язок появи фонографа з появою відповідальності за недозволене розповсюдження копій записів музики «Незабаром після винайдення фонографа Едісона, який зробив можливим запис звуку, у 1908 р. у США відбувся перший судовий розгляд у справі недозволеного розповсюдження копій записів музики. Проте на той час не було законодавчих підстав для притягнення до відповідальності піратів і їх виправдали. Однак згодом американський Конгрес вніс зміни до закону про авторське право, визнавши розповсюдження та продаж записів незаконним. Відтоді справи про піратство стали повсякденно розглядатися су-

дами, і на сьогодні поняття «піратський» є звичним у праві інтелектуальної власності» [5].

Отже, розглянувши причини появи сучасного типу піратства, необхідно також розглянути наслідки, до яких воно призводить.

У дослідженні Міжурядового комітету з авторського права вказано наступні наслідки піратства:

1. Соціально-економічні:

1) матеріальні збитки індустрії культури. З економічної точки зору найбільш значущі наслідки піратства для вражених даним явищем галузей – це втрата винагороди від незаконного копіювання чи інших нелегальних видів використання;

2) збитки авторів та артистів: Збитки зазначених осіб більш значущі, коли комерційна модель залежить від продажу копій їхніх робіт або виступів. Крім економічних збитків, які несуть автори та артисти і які можуть враховуватися в обсязі збитків індустрії культури, є й інші види шкоди, пов'язані з порушенням їх моральних прав;

3) збитки всередині вартісного ланцюга. Ця категорія обіймає всі великі, середні та малі підприємства, включаючи штат їх найманих працівників, які прямо чи опосередковано беруть участь в процесі виробництва і розповсюдження товарів і послуг в галузі культури;

4) недобросовісна конкуренція у відношенні авторів та компаній що з'являються. Піратство також може серйозно обмежувати інтереси тих авторів і артистів, які не є прямими жертвами піратства, але роботи яких не можуть конкурувати за вартістю з пропонованими на нелегальних ринках;

5) податкові збитки. У випадках, коли авторські права порушуються з метою отримання прибутку, державним інтересам наноситься збиток у вигляді ухилення від сплати податків.

2. Наслідки для споживачів:

1) ціна і доступність. Ті компанії, які понесли збитки від піратства можуть виявитися позбавленими можливості фінансувати виробництво легальних товарів або можуть опинитися перед необхідністю підвищення цін для компенсації збитків, завданих піратством;

2) якість та безпека.

3. Інші наслідки (позитивні):

В якості позитивного ефекту слід згадати про те, що піратські копії можуть стимулювати рекламну кампанію продукту на який посягає піратство, піратство здатне спричиняти за собою й інші можливі позитивні наслідки, включаючи розробку нових комерційних моделей і розвиток творчості [1].

Міжурядовий комітет з авторського права визначає що піратство має не лише негативні, а й позитивні наслідки, але негативних наслідків на порядок більше. Однак, при дослідженні сучасного

типу піратства все ж таки необхідно застосовувати комплексний підхід та враховувати і позитивні наслідки при наданні оцінки.

Н.П. Бааджи у своїй роботі вказує на ті збитки, які завдає піратство: «Піратство завдає збитки інтересам автора, видавця, а також власників суміжних прав. Воно також заподіює збиток інтересам працівників індустрії культури, оскільки, підмінюючи збут законної продукції, воно веде до зниження легального виробництва; нарешті, воно завдає збитки інтересам держав, оскільки особи, що займаються піратством, завжди здійснюють свою діяльність підпільно. Особи, які займаються піратством, часто намагаються виправдати свою діяльність, стверджуючи, що, оскільки вони продають свої товари дешевше, це робить їх доступними для ширшої публіки, яка, інакше, не могла б собі їх дозволити. Проте, навіть не дивлячись на те, що продукція піратів продається дешевше, це є не наслідком їх зусиль, а результатом того, що вони паразитують на творах, які з'являються без їх трудової діяльності. Вони нічого не вносять до національної творчості, а, навпроти, знищують основу місцевої індустрії і негативно впливають на її стосунки з іноземними видавцями і виробниками» [6, с. 339].

Штефан О. у своїй статті, також характеризує шкоду, яка заподіюється всім суб'єктам авторського права і суміжних прав піратською діяльністю. Піратство завдає шкоди усім особам, які задіяні у процесі створення, відтворення і розповсюдження об'єктів авторського права. Авторі не отримують винагороди за використання своїх творів; видавці, виробники фонограм, розповсюдженні – не отримують відповідного прибутку та втрачають частину потенційних покупців; покупці – з одного боку, мають комерційну вигоду, купуючи дешеві піратські твори, а з іншого – користуються неякісною продукцією; держава – не отримує відповідних відрахувань до бюджету за використання об'єктів авторського права, в результаті чого скорочуються видатки на культуру. Таким чином, на рівні держави піратство створює загрозу для розвитку національної культури, оскільки автори, видавці, виробники фонограм та інші особи, які сприяють авторам у розповсюдженні їх творів, втрачають фінансову підтримку. Піратство робить не вигідним витрачання часу, зусиль, досвіду для створення нових, оригінальних, якісних творів, внаслідок чого споживач продукту культури вимушений задовольняти свої культурні потреби другорядною продукцією, яка не є продуктом вищого ґатунку як за змістом, так і за формою.

Найбільш потерпають від піратів видавці друкованої продукції, виробники фонограм, відеограм, комп'ютерних програм. Серед дій, які вчи-

Григор'янц Галина Ігорівна

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СУЧАСНОГО ТИПУ ПІРАТСТВА В АВТОРСЬКОМУ ПРАВІ І СУМІЖНИХ ПРАВАХ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ

Стаття присвячена дослідженню причин появи сучасного типу піратства в авторському праві і суміжних правах та наслідків які виникають в результаті піратської діяльності. В статі також були приведені певні приклади із сучасного життя, де науково-технічний прогрес став причиною появи нового типу піратства.

Ключові слова: піратство, піратська діяльність, контрафактні твори, авторське право та суміжні права, порушення авторських та суміжних прав.

Григорьянц Галина Игоревна

ПРИЧИНЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ СОВРЕМЕННОГО ТИПА ПИРАТСТВА В АВТОРСКОМ ПРАВЕ И СМЕЖНЫХ ПРАВАХ И ЕГО ПОСЛЕДСТВИЯ

Статья посвящена исследованию причин появления современного типа пиратства в авторском праве и смежных правах и последствий которые возникают в результате пиратской деятельности. В статье также были приведены определенные примеры из современной жизни, в которых научно-технический прогресс стал причиной появления нового типа пиратства.

Ключевые слова: пиратство, пиратская деятельность, контрафактные произведения, авторское право и смежные права, нарушение авторских и смежных прав.

Hrihoriantz Halyna Igorivna

CAUSES OF MODERN TYPE OF PIRACY IN COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS AND ITS CONSEQUENCES

The article investigates the reasons for the appearance of them odern type of piracy on the copy right and related rights and the consequences arising out of piracy. In this article were also given some examples of modern life, in which scientific-technical progress has led to the emergence of a new kind of piracy.

Keywords: piracy, counter feit product, copy right and related rights, in fringement of copy right and related rights.